

Medya Düzeni ve Dünya Dili

Akif EMRE, 1 Temmuz 2002

Deşifre Edenler: Hüsna YILMAZ – Ebubekir Esad BAŞ

<https://www.youtube.com/watch?v=IwxBFsyALPo>

Bilim ve Sanat Vakfı(BİSAV)nın düzenlediği 2002 Yaz Seminerleri kapsamında, Akif Emre tarafından 1 Temmuz 2002 tarihinde gerçekleştirilen "Medya Dili ve Dünya Düzeni" başlıklı seminerdir.

.....

Ben şöyle birkaç yüzyıl geriye giderek işe başlamak istiyorum. Biliyorsunuz medya deyince iletişimin bir boyutu anlaşılıyor bizde. İngilizcedeki *information (bilgi) ve communication (iletişim-haberleşme)* yani iletişim devrimi dedikleri şeyi biz aynı kelimedede karşılıyoruz.

Communication ile her türlü haberleşme akla gelir. Mekanik haberleşmeden tutun elektronik haberleşmeye, yazılı basına kadar, bir kâğıda bir şey basıp mektup göndermeye dair ki bu da communication'a girer.

Bir de information yani bilgilendirme ve bilgiyi aktarma anlamında, bilgiyi üretme anlamında olan information var. İşte biz information ve comunication kelimelerinin ikisini birden bir iletişim olarak karşılıyoruz yeni Türkçede. Zaman zaman ikisi birbiriyle karışıyor. Aslında işin farklı iki düzlem olduğunu vurgulayarak hemen geçmek istiyorum bu konuyu.

İkinci olarak medyayı anlayabilmek içinde hem araçsal anlamda medyayı doğuran süreci, hem de bunun zihinsel arka planını, hem Batı medeniyetini oluşturan mitleri, entelektüel gelişimleri ve bunun medya aracılığıyla nasıl taşındığını, nasıl manipüle edildiğini, nasıl iktidar aracılığıyla kullanılabildiğini açıklamak için kısa kısa notlar halinde değinip geçmek istiyorum.

Bir girişten sonra da belki güncelde sorulu cevaplı bir sohbete geçebiliriz. Şimdi biliyorsunuz Anglo-Sakson kültürün, basının gelişmesinde öncü bir rolü vardır. Burada basın kelimesini medya yerine özellikle kullanıyorum çünkü günlük gazete ilk defa İngiltere'de çıktı. Yani bugünkü büyük Britanya İmparatorluğu'nda. Fransız basını ise bundan çok daha sonraları gelir. Amerikan basını da onu takip etti. Şimdi bu dengeler değişti. Bu ayrı bir şey ama geleneğin ve medya dilinin oluşması anlamında bu süreç çok önemli. İngiliz aydınlanması, liberalleşmesi, demokratikleşme ve modernitenin oturması anlamında o süreçte İngiliz medyası önemli bir rol oynadı. Özellikle demokratikleşme sürecinde ilk gazete 1702'de çıkıyor. Fransa'da ise 75 yıl sonra ilk gazetenin çıkışı. Peki neden? Hâlbuki dışarıdan baktığımızda Fransa ile İngiltere arasında siyasi ve ekonomik anlamda bir eşitsizlik var o zaman. 1700'lü yıllarda yani 18 yüzyıla yaklaştığımızda çok ilginç bir şey. Fransızlar özellikle Fransız devrimine kadar Fransız

devrimini hazırlayan entelektüel ortamda filozofların, düşünürlerin, yazarların, entelektüellerin yoğun, belirgin bir aşırılığı var. Dolayısıyla bu entelektüeller ve aydınlar - Fransız aydınlanma fikri de buradan geliyor – gazeteciliğe, günlük gazeteciliğe çok soğuk bakmışlardır ve çok harcı âlem olarak bakmışlardır. Yani onlar tabii jakobenizm de oradan beslendi. Fransız aydınlanması düşünsel, entelektüel anlamda toplumun tümüyle dönüştürülmesi projesi gibi bir ideal peşindeydi. Ve bunun günlük gazete yazılarıyla olmayacak, gerçekleşmeyecek bir iş olduğunu düşünüyorlar. Bunun için de çok basit işlerle uğraşmak istemiyorlar. Hatta şuraya not almıştım çok ilginç. Voltaire'nin sözünü bugünle de kıyaslayabilirsiniz: **'Basın, toplumun belalularından biri, dayanılmaz bir eşkıyalık haline geldi.'** Diderot'un da daha ilginç: **'Tüm bu gazeteler cahillerin yemi, okumadan konuşmak ve karar vermek isteyenlerin kaynağı, çalışanların belası ve tiksintisidir.'**

Şimdi bunları söylememin gereği şu, yani doğasında ne kadar bir değişim oldu mu olmadı mı, temellerine inme anlamında, ama Fransız devriminden sonra günlük gazetenin basının etkileyici gücü, toplumu yönlendirme anlamında etkileyici gücü, gündem oluşturma anlamında Fransızlar çabuk kavradı olayı ve hem gazete tirajlarından ve kalitesi anlamında 19. yüzyılda İngilizleri geçeceklerdir.

Medyanın bütün dönüşüm noktaları ve önemli aksiyon noktalarında uluslararası ilişkiler ile çok önemli bir bağlantı vardır. Bütün kırılma noktaları büyük savaşlarda veya büyük devrimlerde olmuştur. Mesela Birinci Dünya Savaşı dünya medya tarihinde önemli bir dönüm noktasıdır. İkinci dünya savaşı hakeza öyle. Yani mesela iki dünya savaşı sonrası radyo çağıdır diyebiliriz. Yani bizzat yaşadığımız olaylarda da çok önemli yerleri vardır. Bunun iktidar ve dünya hâkimiyetiyle de küreselleşmeyle de doğrudan alakası vardır.

Şimdi dile geçmeden evvel bir iki ayırım yapmak istiyorum. Medyanın üç boyutu vardır. Yani bir siyasal boyutu, ekonomik boyutu, bir de kültürel boyutu. Ekonomik boyut bir şekilde enformasyon araçlarının, iletişim aralarının kapitalist üretim biçimini yaygınlaştırmaya yönelik bir rol oynamışlardır hep tarih boyunca. Yani medya dediğimiz olay gazetenin icadıyla hatta kitabın basılmayısıyla birlikte medya başlamıştır artık. Bugünkü anladığımız anlamda gazetenin derginin kitlesel anlamda basılıp yayılabilir hale gelmesinden sonra ekonomik boyut olarak bir tür kapitalist sürecin yaygınlaştırılması işlevini yürütmüştür. Küreselleşmeyle birlikte küresel ekonomik merkezlerinin etki alanlarını taşıyan ve meşrulaştıran bir araç görevi görüyor. Bugün internetten tutunuz televizyon yayınlarına, bilgisayara kadar aslında bir bakıma çok rahatlatan, herkesi bilgilendiren, demokratikleşmeyi yaygınlaştıran bir araç, bir girişim gibi okunabilir. Tersinden de bu aygıtları üreten ve bu aygıtların üretim hakkını, bilgiyi elinde tutan çok az sayıda güçlerin yani sermaye gurubu siyasal gücün etkinliğinin yaygınlaşması, pazar alanlarının yaygınlaşmasına hizmet ediyor, sonuç olarak durum bu. İkincisi siyasi boyutu var bu işin. Merkezi sistemin ki bu merkez nedir? Bu işin merkezi siyasal anlamda Amerika'dır. Kendi içerisinde de daha geniş tutarsak belki işte 'G-8'lere götürebilece-

ğimiz büyük güç ve devletlerin ve bunların oluşturduğu çok uluslu şirketlerin belirlediği siyasal yapılanmaların belirlediği merkezileştirici gücünü ve yeteneğini taşıyan, artıran bir fonksiyon icra ediyor. Sanılanın aksine demokratikleşmeyi herkesin istediği şekilde bilgi sahibi olduğu katılımcı bir demokrasiyi değil, tam tersine sonuç itibariyle merkezi kontrolün çok daha yoğunlaştığı bir süreç yaşanıyor. Yani *big brother espirisi* buradan geliyor. Herkesin *big brother is watching you* dediği *işte sizi gözetliyor* dediği Corc Orwell'in bugün çok daha günlük hayatta hepimizi etkileyecek biçimde hissediyoruz. Dolayısıyla siyasal boyutu daha demokratik daha katılımcı işte çağdaş dünya modern dünyaların adeta tabusu haline getirilen kutsalı haline getirilen birtakım kavramları gerçekleştiren, kolaylaştıran, realize eden bir süreçten ziyade, merkezi güçlerin kontrol mekanizmaları haline geliyor. Bu yanılğı da nereden kaynaklanıyor? Bu yanılğı insanın daha çok alete daha çok makineye, daha çok teknolojiye sahip oldukça, insani yönü hayatın daha da iyileşeceği ön kabulünden geliyor ve bunu insanlar kabul etmeye hazır.

Bir yazarın bir esprisi var, bunu kabul etmek böyle olduğunu düşünmek aynı zamanda şunu da düşündürmektedir diyor: '*Penguenlere buzdolabı vererek onların daha insani bir hayat süreceklerini iddia etmek gibi bir şeydir.*'

Burada şu var, esas olan değerdir. Bu değer insani değerler. Kavramsal anlamda bu değerler eşya üretmeye başladığında, değeri eşyaya indekslediğiniz vakit eşya ve insan ilişkisi bağlamında süreç tersine çevriliyor. Dolayısıyla siyasal ve etik anlamda da bu makinanın elektroniğin, teknolojinin değer üretir hale gelmesi de bizim değer dünyamızı algılarımızı belirliyor hale gelmesi çok ciddi olarak insanlık dramı ve insanlık durumu açısından çok ciddi sonuçlar ortaya çıkarıyor. Evet, kültürel boyutu, ben esas bu noktayla ilgileneceğim, çünkü işin kültürel boyutunu çok ciddi anlamda kavramamız gerekiyor.

Şimdi üçüncü boyutu da kültürel boyutudur. Kültür boyutunun bu kadar, kitle iletişim araçlarının bu kadar yaygın olması bu kadar ulaşılabilir olması -ki çok provakatif şeyler söylüyorum- ama sonuç itibariyle tek kültürlü tek boyutlu insan tipinin evrensel çapta küresel boyutlarda yaygınlaşmasını getirmiştir. İletişim araçlarına hangi ekonomik ve siyasi güç hâkimse o ekonomik ve siyasi gücün değerler sistemi, dünya görüşü, hayat tarzı diğer kültürlerle diğer toplumlara çok hızlı bir biçimde aktarılıyor, benimsetiliyor ve dolayısıyla karşı kültür diye bir şey kalmıyor. Özgün, otantik, alternatif hayat tarzları, kültür biçimleri, kitle iletişim araçları sayesinde '*destroy*' oluyor İngilizce tabiriyle, tahrip ediliyor. Yani bugün Arizona'daki bir çocuğun söylediği bir şarkıyla bizim güneydoğudaki bir delikanlının söylediği şarkı aynı. Onun özendiği hayat tarzıyla işte Hindistan'ın hangi ormanında veya çölündeki herhangi bir musluğuna su bile akmayan bir köydeki çocuğun hayat tarzı yaygın kitle iletişim araçları sayesinde bir bakıma örtüşüyor. **Buna karşı direnebilen aslında tek bir kültür vardır oda İslam kültürü.** Yani kültürel anlamda bu kitle iletişimin yıkıcı tahrip edici şeyleri açısından, değerler açısından hala direnebilen Ortadoğu ve genel anlamda da İslam kültürü kalmıştır.

Özellikle soğuk savaş döneminde de vardı, ama daha yakın dönemde özellikle İslam radikalizmi, İslam terörü(!) şimdilerde kullanılan gibi tehdit algıları sürekli askeri anlamda da gündeme getirilmiş olması, aslında işin bu kültürel boyutu ile alakalıdır. Şimdi ekonomik ve siyasal boyutu ile birlikte düşündüğümüzde, bu kültürel boyutuyla kitle iletişim araçlarına hâkim olan ekonomik ve siyasal güçlerin değer yargılarına karşı direnmek demek, kapitalist üretim biçimini, yaşama biçiminin daha doğrusu tüketim biçimini, tüketim olmaya doğru olmaya karşı bir direnme demektir. Tüketim toplumuna karşı direnmek demek de onun en büyük beslendiği, en büyük değer sistemlerini reddetmek, ekonomik damarlarını tıkamak, balta vurmaktır. Sonucu budur bunun. Yani işin ekonomik ve siyasal sonuçları var. Sadece bir kültürel fanteziden ibaret değil. Doğrudan dünya sisteminin kaynaklarını baltalayan bir şeyi var, süreci var.

Evet, şimdi haber olgusuna geçebiliriz. Hızlı geçiyorum böyle bir genel girişten sonra bunu biraz daha işleyebiliriz. Hızlı geçtiğimiz kısımları not alın. Çünkü niyetimiz burada bir medya teorisi dersi yapmak değil ama olayın kuramsal boyutuna da bir dirsek teması kurarak uluslararası ilişkiler bağlamında bir yere oturmak.

Bush'un 11 Eylül'den sonra bir haçlı seferi ilan etmiş olması ve bu lafı rastgele kullanmamış olmasının, aslında kültürel anlamda nerelere dayandığını nasıl okumamız gerektiğini anlamamız için bunları söylüyorum veya işte maçları takip ettiyseniz Türkiye yarı finale kaldığında bir İtalyan gazetesinin attığı manşet şuydu:

“Anne Türkler geliyor!”

Bu tesadüf değil. Yani burayla bir bağlantı kurmak istiyorum. Brezinski (Carter döneminin milli güvenlik danışmanı önemli stratejistlerinden Amerika'nın. Halen de etkin bir adam) diyor ki:

‘Savaş gemileri çağından, ticaret ve maliye çağından sonra iletişim aygıtları dünya hâkimiyetinin üçüncü kuşağını oluşturuyor.’ diyor. Yani dünya hâkimiyet teorisini üç şeye ayırıyor. Birincisi savaş gemilerinin ki biliyorsunuz İngiliz hâkimiyeti ilk önce gemilerle denizde başladı, daha sonra ticaretin yaygınlaşmasıyla zaten o onu getiriyor bir dünya hâkimiyeti geliştirdi.

İletişim araçlarının gelişmesi, dünya hâkimiyet kuramları açısından üçüncü kuşağı oluşturur. Bu açıdan baktığımızda bu iletişim dediğimiz şeyin nasıl olduğunu nasıl yapıp da bu işi becerdiğini, kültürel boyutu üzerine biraz şey yapalım. Bugünkü şimdi tekrar biraz önceki Fransız ve İngiliz basın karşılaştırması ikileminden tekrar oraya dönerek bir bağlantı yapalım. Gazeteciliğin şöyle bir şeyi var, bireysel olarak hemen onu söyleyeyim, yani günlük olayların ayrıntıların hayatınızda aslında çok önemsiz gibi gördüğümüz detayları gündeme getirdiği için bir gazeteci de ilginç gözlem gücü geliştirir. Yani bir gazeteci aslında eğer entelektüel birikimi de varsa deşetli bir gözlemcidir aslında. Yani çoğumuzun es geçip önemsemediği

ayrıntılarda çok önemli ipuçları yakalayabilir. Onun için mesela Batıda önemli büyük edebiyatçıların hemen hepsinin bir gazetecilik geçmişi vardır. 19. yüzyıldan sonra Fransızlar her ne kadar başta gazeteciliği çok küçümseseler de entelektüel gazetecilik Fransızlarda önemli bir yol kat etmiştir. Marx'dan tutun Ernest Hemingway'a, Engels'e kadar hemen hepsinin bir gazetecilik deneyimi vardır. Çünkü gazetecilik dediğim gibi gördüğün, yaşadığın ve tanık bir olayı yeniden kurgulama işidir. İngilizcede haberin karşılığı story'dir. *'This is my story'* diyor. *'Bu benim haberim değil benim hikâyem'* diyor. Yani edebiyat da nedir? Hayatı yeniden kurgulamaktır. Bir tahayyül işidir. Gazeteci de gördüğü ve tanık olduğu olayı birebir çok somut ve herkesin gördüğü olayı kendine göre yeniden kurgular ve sunar. Öykülendirir. Dolayısıyla edebiyat ile gazetecilik arasında çok yakından bir ilişki vardır. Bu kurguculuk tabii işin siyasal boyutuna kadar götürebilir. Temelde böyle bir espri var. Ve yine çok ilginç bir şey, gazetecilik yapan edebiyatçıların çoğu da yurt dışı haberciliği yapmışlardır, çok ilginç biçimde. Mesela Engels'in Fransa'nın Cezayir'i işgal ettiği sırada muhabir olarak yazdığı ilginç bir şey var, diyor ki:

'Bu barbarları zaten sömürgeleştirmekten başka bir şans yoktur, medenileştirmek ve aydınlatmak için.'

Yani Fransız sömürgeciliğini meşrulaştırmak için gerekçesi bu Engels'in. Şimdi diyeceksiniz kapitalizme karşı manifestoyu yazmış Marx'la beraber. Sistem dışı ve sisteme karşı bir şey. Fakat sistem içi bir tartışma, Marx'la Engels'in veya kapitalistin çatışması sistem içi bir çatışmadır. Değerler sistemi açısından bir fark yok. Değerler sistemi açısından kapitalizmin de, sosyalizmin de temeli aynı. Onun için tarihin sonunu ilan etmek aslında batı sisteminin sonunu ilan etmek demektir. Marxizm'in çöküşünden dolayı dünyanın sonunu ilan ediyorsa kapitalist dünya, Amerika kanadı batı düşüncesinin bir versiyonunun sonunu, bitişini, iflasını, dolayısıyla kendisinin de iflasını ilan ediyor demektir. Şimdi bunun kökenleri ve bu bakış açısı bunun hepsinde vardır. Marx'ın da mesela çok ilginç şeyleri var. Mesela Marx'ın Osmanlı Balkanlarına ilişkin haberleri vardır. Aynı bakış açısı Marx'da da var. Osmanlı'dan haberler yapmış bir Alman gazetesine. Dolayısıyla edebiyat, kurgu, öykülendirme ve edebiyatçı arasında çok ilginç bir ilişki var.

Şimdi bu dil nasıl kuruluyor? Burada mit dediğimiz bir kavram karşımıza çıkıyor. Mit denilen olguyu kavramadan medyanın dilini ister görsel olsun ister yazılı olsun bu olguyu anlamamız mümkün değil. Mit biliyorsunuz en ilkel toplumlardan en modern toplumlara kadar her toplumun kendi içinde ürettiği kendi kültüründen beslenen imgelere dayalı ritüellerin imgelerle ifade biçimidir belki de. Bu ilkel toplumlar da efsaneler şeklinde dolaşır. Daha sonra masalları vardır, sembolleri vardır. Bu tür imgelerle ifade edilen ortak hafızası bilinci ve ifade tarzı vardır. Bir toplum olmanın da zaten asgari özelliği budur. Yani bir düğün Anadolu'nun bir köşesinde de hemen hemen belli sembollerle yapılır, Trakya ve balkanlarda da yaklaşık şeylerle yapılır. Niye? Çünkü düğünle birlikte oluşan simgeler, ilişki biçimleri, gönderilen mesajlar

yüzyıllardır beraber bulunmanın ortak bir kültür ve medeniyetin kendi içinde ürettiği imgelere dayalı sembollere dayalı bir ifade biçimidir. Şimdi medyada da bu ifade biçimleri bu imgelerle temas kurduğu oranda başarılı olabilir.

Şimdi İtalyan gazetesinin “anne Türkler geliyor” manşetini atması tesadüfi değil. Çünkü İtalyan hafızasında Türk kavramı ile Türkler geliyor kavramı arasında çok yakın bir ilişki var. Hemen temas kuruluyor. Türkler yendi de diyebilir, aynı gerçeği ifade etmiş olur. Ama anne Türkler geliyor dediği vakit Avrupa hafızasında bir çağrışım yapıyor. Hatta bu çağrışım içerisinde barbarlık var, fütuhat var, karşı olan var, Hristiyan olmayan ve kâfir olan Türkler var, Osmanlı var, İslam var. Bütün bir medeniyet havzasını bu başlık içerisine sıkıştırabilir. Dolayısıyla bu mitlerle ilişki kuramamış bir medya dili başarılı olamaz. Bizde de böyle. Mesela büyük gazetelere bakın, toplumun böyle hafızasında bir şekilde kalmış, mincıklanacak birtakım duyguları ayartarak onu adeta tahrik ederek yapar. Mit üretmez ama tahrik eder. Mit üretemeyen toplumlar zaten yeni kültürler üretmezler. Kültürel olarak zaten hayatiyetlerini devam ettirmeleri mümkün değil. Entelektüel ve medya hayatında sefilleşmenin, fakirleşmenin detayı burada. Mit üretmek yerine birtakım mitleri kopya etmek...

Dün televizyonda yer alan Taksimdeki gösteriyi izlediniz mi? Yani orada çok ilginç bir şey var. Onuncu Yıl Marşı çalıyordu, Japon usulü selam veriyordu futbolcular. Şimdi ortak bir selam verme kültürü bile kalmamış, tahrip edilmiş bir toplum gözümüzün önünde. Bir yanda Onuncu Yıl Marşı ile çok ulusal ve milli bir şey ayartılmaya çalışılıyor, onun da ne kadar köksüz olduğu ortaya çıkıyor, diğer tarafta arkadaş Japon usulü selam veriyor. Ama bir Güney Koreli, olanca bir şekilde modernite ile daha ileri bir ilişkiye geçmiş olmasına rağmen selamı yine kendi geleneği içerisinde gerçekleştiriyor. Bu kuru kuruya bir tutuculuk ve gelenekçilik değil yeni bir mit üretememe, kendi kültürleri ile sağlıklı ilişki kuramama olayıdır. Bu bizim medyamızda da çok değişik bir biçimde bütün varyantları ile kabaca yansıtılabilir. Tabi medyanın şöyle tahrip edici bir yanı da var. Aslında esas yanı o. Özellikle Kırım Savaşından sonra gazetecilik müthiş bir atılım yaptı. Biliyorsunuz Kırım Savaşı nedir? İngiliz, Fransız ve Osmanlı'nın ortak bir çıkarmasıydı Rusyalara karşı. Haberler aktarıldıkça ulusal kavramalar daha da tahrik edildi. Telgrafın keşfi, iletişimin kolaylaşması, belli kapasitede haberin anında karşı tarafa aktarılması gibi bir şey kolaylık sağladı. Orada bir şey var, bir gazetecinin formülü var. Başarılı olan gazeteler aptallaşma cesaretini gösteren gazetelerdir. Çünkü düzeyli, entelektüel gazetecilik sonuçta toplumda belli bir kesime hitap ediyor, hem eğitim düzeyi hem de ekonomik anlamda. Ama aptallaşmayı göze alanlar popüler dediğimiz gazeteyi keşfettiler ve popüler gazetecilik bugün Avrupa'da 5 milyon satan gazete için magazin boyutunu daha da öne çıkarmışlardır.

Günlük hayatın içinde sıradan insanların sıradan ihtiyaçlarına hitap eden o mitleri iyice popülerize ederek bir dil geliştirmişlerdir. Semiyoloji diye bir bilim var. Gösterge bilimi ola-

rak Türkçeye çevrilen bilim dalı. Göstergeye bilimsel açıdan baktığımız haberde şu üç unsur ve süreç işleniyor:

Bir mesaj vardır, mesajı taşıyan aracı vardır, bir de mesajı alan vardır. Mesaj ne? Haber, olgu, bildiri veya aktaracağınızı düşündüğünüz şey. Bunu taşıyan nedir? Gazete olabilir, televizyon olabilir, radyo olabilir. Bir de alıcı, muhatap vardır. Gazete okuyucusu, televizyon seyredicisi gibi bir kitle. Şimdi bu ikisi arasındaki ilişki de şu vardır. Tüketilebilir bir malzemeye ulaşma anlamında bir şey ne kadar çabuk tüketilebilirse insanlar kolaya o kadar çok ulaşabilir, adaptasyon sağlayabilir. Dolayısıyla ciddi gazeteler diye bir kategori oluştu. Birde tabloid gazete. Aslında Türkiye’de tabloid gazete yok. Türkiye’de büyük boy olanlar ciddi gazetelerdir Batıda. Ve bunların satışı çok fazla değildir. Mesela İngiltere’de beş yüz bin satar. Amerika’da nüfus daha fazla, diyelim bir milyon satar. Newyork Times gibi, The Guardian gibi gazeteler. Ama bazı gazeteler de Daily Mail gibi tabloid boyut mesela 3 – 5 milyon satar. Şimdi bu dil ile uluslararası ilişkiler arasında çok yakın bir ilişki var. Yani demokratikleşme, basın özgürlüğü, fikir özgürlüğü ve fikrin özerkliği gibi kavramlar uluslararası ilişkiler ve özellikle ulusal menfaatler söz konusu olduğunda hatta ekonomik ilişkilerde de ortadan kalkıyor. Bu nasıl sağlanıyor? Basın tarihinde değişik süreçler var. Sansürün Batıda çok ciddi sancılı geçirdiği dönemler var. Görece kendi içinde bir bağımsızlığı vardı. Fakat savaş gibi ulusal çıkar gibi iktidarların gösterdiği stratejik konularda kesinlikle böylesi unsurlar öteki için yani ulusal sınırlar dışındaki unsurlar için işlemedi. Bu 11 Eylül, Ortadoğu ve Filistin olayları ile ilgili çok iyi bir gözlem. Şimdi gazetelere bir bakalım. Bizim gazetelere de o dil zaman zaman yansıyor. Mesela İsrail – Filistin ilişkisini ele alalım. Kullanılan dil şudur:

İsrail askerleri şu kadar Filistinli savaşçıyı tutukladı, Filistinli teröristler İsrail’e saldırdı. Şimdi aynı olayı anlatıyor ama terörist ile savaşçı arasında, fetih ile işgal kavramları arasında fark var. İsrail kuvvetleri demek ile İsrail işgal kuvvetleri demek arasında fark var. Meşrulaştırıcı çok derin farklar var. Bunu özellikle dini alanlarda çok rahat görürsünüz. *Harem-i Şerif* ten bahsedilirken *Temple Mount* denir. Temple Mount denince bir Avrupalının, bir Hristiyan kafasının hemen anlayacağı şey İncil’deki *Tapınak Tepesi* ifadesidir. Harem-i Şerif’in, Mescid-i Aksa’nın, Kudüs’ün esas sahibinin Müslümanlar olduğuna dair kavramsal tartışmanın önünü peşinen kapatıyor. Hâlbuki orada var olan reel durumda Müslümanların bir camisi ve ibadet yeri var. Siz oraya Mescid-i Aksa diyerek habere başladığınız vakit zaten tartışmayı başlatmış oluyorsunuz. Ama Temple Mount dediğiniz vakit Müslümanlara da göre Harem-i Şerif diyerek parantez açar. Tartışma orada bitiyor. Zihinsel olarak kısa devre yapıyor ve siz dini ve kültürel anlamda bir anda bağlantıya geçmiş oluyorsunuz.

Hâlbuki orada var olan şu andaki reel durum nedir? Mescidi Aksa var başka bir şey yok. Müslümanların Camisi var, ibadet yeri var. Siz de Mescidi Aksa diye habere başladığınız vakit zaten tartışmayı başlatmış oluyorsunuz. Ama Temple Mount dediğimiz vakit Müslümanlara göre de Harem-i Şerif, parantez açmaz tartışma bitiyor, yani zihinsel olarak kısa devre yapı-

yor. Siz dini ve kültürel hafızanızla bir anda bağlantıya geçmiş oluyorsunuz. Ondan sonra siz, hatta şöyle bir şey, taşı yokuştan aşağı yuvarlıyorsunuz, kaya gidiyor. Tekrar ite ite tepeye doğru karşı çıkarmak zorundasın. İşin, kim haklı, kim işgal etti, kim haksız, daha oraya geçmesine gerek yok. Zaten haberde kullandığı kelimedede de, bilmiyorum anlatabildim mi mit dediğimiz olayla işte şey, medyanın dili çok tarafsız da olsa, orada Filistinlileri tutuyor bile olsa, 'İsrail 13 tane Filistinliyi öldürdü katletti' bunu dese bile, nerde temple mount'un olduğu yerde falan. İşte İncil'e göre, İncil toprağı baykıl(?). bunu dediğiniz vakit zaten orada Batı Şeria, Filistin falan kalmıyor. Tarihi haklar, oradaki insanların evsizlikleri, sürülmüşlükleri, kalmıyor. Zaten İsrailin Tevrat'ta Eski Ahit'te vaat edilmiş topraklar olarak verilmiş bir hakkı, ilahi bir hak olarak zaten doğuştan alınmış bir hak olduğunu kabul ediyorsun. İlimli Müslümanlar tabiri, yani Müslümanlar aslında barbar, bu insanlarla yaşayan var ama ilimli Müslümanlar var. Modereid şöyle, modernleşmiş ülkeler var. Türkiye gibi bir kaç tane. Öbürleri zaten şehir dışı, tam bir oryantalizmin kokusu olan. Engels'in 150 yıl önce Cezayir'den yazdığı notların bugüne yansması. Değişen hiçbir şey yok. Aynı mantık. Kimse de şey yapmadı, daha sonra geri aldı falan filan denildi ama... Bush'un mesela 'bu bir haçlı seferidir' demesi kesinlikle rastgele söylenmiş, ağızdan kaçmış, sürçü lisan değil. Zaten literatürü ve refleksi öyle çalışıyor. Yani bir Ortaçağdaki o kılıçlar çekik bir Haçlı Seferi yapacak değil ama Haçlı Seferi kavramının Batılı bir sıradan insanın hafızasında canlandırdığı şey imgelem, çağrışımlarıyla Bush'un yapmak istediği arasında ki şey, meşrulaştırıcı unsur olarak bu tabir çok iyi örtüşüyor.

Evet.

Şimdi gazetelerde böyle ama televizyon ve radyonun da kendine göre değişik şeyleri var. O Kuramsal ayrıntılara girmek istemiyorum. Yani Makrohan'dan, işte Roland Barthes'a kadar kitle iletişimi ve medya teorisyenlerinin şeyine. Bu mit üretme biçimleri açısından bu tür dil kullanmanın özellikle televizyonda birkaç kategoride kafamızda etkisi oluyor. Birinci şeyi algılama biçimimizi de, algı sistemimizi etkiliyor. Özellikle televizyon çok doğrudan etkiliyor, televizyon haberleri. Ekonomik ve siyasal anlamda da televizyon ve yayın kuruluşlarıyla, siyasal sistemler arasındaki su geçirmez ilişkiyi de göz önüne aldığımızda ve küreselleşme dediğimiz, daha çok ekonomik ama kültürel ve siyasal biçimi hızla gelişen yeni dönemde bu algı biçimlerimizi kavrayış biçimlerimizi etkilemesi, yani gazetede kelimelerle ifade edilen şey, televizyonda gösteriyle yapılıyor. Ne yapılıyor? Oraya bir kare yerleştiriliyor, siz o kareden zaten hiç bir yorum yapmaya gerek yok, neyi algılamak istediğimizi veriyor. Geçenlerde mesela Newyork Times'te bir haber vardı. 'Bir intihar saldırısında 13 İsraili öldürüldü.' Manşette bu. Ama aynı gün ilk gelen raporlara göre, uzun bir haberin en alt satırında en son paragrafında Cenin'de 100 Filistinlinin öldürüldüğü bildiriliyor, cümlesi var. Bu kadar. Haberi vermiş oldu, namusunu kurtardı gazeteci. Fakat veriş biçimi, burada tarafsızlıktan bahsedilebilir mi? Tarafı nasıl tutuyor, alçak Filistinliler demiyor, hakaret etmiyor, gizlememiş de oluyor, ama öne çıkarttığı, alta indirdiği bir şeyle mizanpaj farklılığıyla bile kullandığı fotoğ-

rafla veya orda kullandığı bir cümleyle zaten tarafını belli etmiş oluyor. Yani bir yanda 13 kişi öldürülmüş, öbür tarafta 100 kişi öldürüldüğü belirtiliyor. Şimdi kim önemli kim önemsiz, kim insan kim insan değil. Engels'in, işte barbarları adam etmek için, işgal etmekten başka çare yok diye haber gönderdi gazetecilik günlerinden kalma mantalite ile Newyork Times'in şundaki gazetecilik örneği açısından hiçbir değişme yok temelde.

Özdeşleşme modelleri oluşturuyor, Yeni mit üretme aracı olarak, televizyon ve gazeteler. Yani bir ideal prototipler, ideal starlar, kahramanlar, yaşanmaya değer hayatları olan ideal tipler üretiyor. Bunlara star mıt deniyor şimdi işte. Karşı kültürler, çatışmaya müsait karşı kültürler üretiyor. Olumlu olarak da, eğer olumlu kullanılırsa iletişim aracı iletişim kurulabilecek başka kültürlerle iletişim kurmayı mümkün kılıyor aslında. Yani ona alan açarak, ötekini oraya çağırarak, davet ederek, bir iletişim kurma aracı iletişim kurmayı onu meşrulaştırmayı, haberdar etmeyi gerekli kılıyor. Ama bu genellikle çatışmayı besleyen bir unsur olarak tarihi, dünyayı yeniden yorumluyor. Size bir tarih yorumluyor. Bütün bu söylediklerimizden o basit kelimeler bile seçerek tarih kuruyor size. Tarih yorumu yaptırıyor.

NTV'nin haberlerine dikkat ediyorum, ilginç biçimde, İsrail'in Kudüs şehrinde diye başlıyor. Şimdi İsrail'in burada, Kudüs'ün işgal altında olduğu, Müslümanlarca kutsal olduğu ve hatta Kudüs'ün yani uluslararası statü açısından bile işgal konumundadır. Dünyadaki hemen hemen çoğu ülkeler bile kabul etmemiştir. Buna rağmen burada çok İsrail yanlısı bir dil var. Bunu derken bitiriyorsun, Kudüs zaten İsrail'in şehri. Oranın işgali falan, bu Filistinliler niye uğraşılıyor, İsrail'in hakkını almış oluyorsun. Bu yeni de bir mit üretiyor işte size, Tarihi yeniden yorumluyor. Bir cümlelik kelimeyle tarih yorumu veriyor. Dünya siyasetini sizin için yeniden yorumluyor. Çok ayrıntılar arasına gizlenen ama çok temel düzeyde sizin algınızı dünya görüşünüzü etkileyecek bilgiyi enforme ediyor. İngilizcenin güzel bir tabiriyle indoktrin ediyor. Yani şartlandırmak. Sizi bir şeye şartlandırıyor. Dikte ediyor. Onun için televizyonun mesela özellikle televizyonun terörize eden bir özelliği vardır. Seyirciyi tek yanlı olarak teslim alıyor. Size sürekli enformasyon bilgisine, bombardımanına tutuyor. Bu örnekler çoğaltabilir. Ayrıntılarına girilebilir. Fakat hemen bu tüm söylediklerimizi toparlayacak olursak, bütün bunları sadece refleksel olarak yazılan şeyler değil bunlar.

Bu medya sektörüne sahip olan sermaye ile sermayenin çıkarlarıyla şuanda ki dünya sistemine, Wallerstein'in ifadesiyle dünya sistemi dediğimiz kapitalist temelli, Amerika'nın şu anda elinde görüldüğü ama onun yanındaki şeylerle birlikte, dünya sisteminin etkinliğini yaygınlık alanlarını açmaya yönelik bir araç olarak kullanılmaktadır. Yani siyasetin hedefleriyle medya sektörünün ait olduğu sermayenin hedefleri arasında dehşetli bir örtüşme var. Hiç bir dönemde bu kadar örtüşme olmamıştı. Bir dönem misyonerler, Kolonyalizm döneminde emperyalizmin, sömürgeciliğin öncü rolünü oynamışlardı. Bugün medya, iletişim aygıtları özellikle, çağdaş sömürgeciliğin öncüleri, yaygınlaştırıcı ve meşrulaştırıcı unsurları olarak görev almaktadır. Fonksiyonel olarak bu işlevi gördüğünü rahatlıkla söyleyebilirim. Bu kaba bir Batı kar-

şitliği veya teknoloji karşıtlığı değil, bu sermayeye bu güç, Batının sahip olduğu bu değerler sistemi insani değerlerden mahrum olduğu müddetçe, onu besleyen değerler sistemi bu kadar ahlaki normlardan bu kadar malul olduğu müddetçe bu tür hastalıklar arızalar ortaya çıkararak devam edecek demektir. Sonuçta sistem yeni unsurların kendisine entegre olmasıyla, ona katılmasıyla meşruiyet kazanıyor ve güçleniyor.

Bu tüketim toplumuna karşı, hem kültürel anlamda hem zihinsel anlamda hem de ekonomik siyasal anlamda, yaygınlığını her gün artıran ve yeni unsurlar içine katan, sisteme direnebilen tek yöntemde buna karşı alternatif oluşumlar, toplumlar, zihin yapıları oluşturmak, kültürler üretmekten geçiyor. Ona katılarak değil belki ona direnerek karşı koymak daha radikal bir çözüm olabilir. O tartışılır. Yani tüketim toplumuna katılarak değil, tüketim toplumuna sınır koyduğunuzda zaten hayat damarlarından birini kesmiş oluyorsunuz. Medya bu noktada tüketim toplumunu ve küresel yayılcılığı, etkisini ve onu yaygınlaştırdığı gibi hem propaganda-sını yapıyor hem de yaşamaya değer hayatın bu olduğunu, onun ürettiği değerler sistemini meşrulaştırıyor, yaygınlaştırıyor ve kabul ettiriyor. Dolayısıyla kendi hayat tarzlarımız medya aracılığıyla deforme ediliyor, değişime uğrattılıyor ve yeni değerler kabul ettiğimiz, içselleştirdiğimiz değerlerle birlikte bu küresel hegemonyanın potansiyel unsurları haline geliyoruz, tek tek. Artık ulusal sınırları siz koruyun ya da korumayın, ulusal sınırlar iyice aşılmış vaziyette. Ulus devlet bu anlamda iyice çökmüş durumda. Ulus devlet yapısı modernitenin sonucu-uydu ve kapitalizmin sınırlı, o dönemki hedefleri açısından çok uyumlu bir modeldi, yaygınlaşması açısından. Kapitalizmin geldiği yeni evre açısından da ulus devlet modeli bir bakıma daha esnek sınırları, daha esnek bir yapı, daha zayıf bir yapı öngörüyor. Dolayısıyla küreselleşme dediğimiz şey aslında hem kültürel anlamda hem ekonomik ve siyasi anlamda da bu hegemonyayı meşrulaştıran, yaygınlaştıran ve bizi kabul ettirmeye hazır hale getiren süreçtir. Bu medya aracılığıyla, iletişim araçlarıyla ve elektronik emperyalizm denilen elektroniğin kurduğu bu hegemonyayla birlikte kabul hale getiriliyoruz. Buna direnmenin yolu yok mu? Var şüphesiz. Sonuçta orantılı olan gerçek ve sahici olan her şey, varsa eğer öyle bir değeriniz, bir gün kendi değerini mutlaka bulur. Önemli olan bu dili iyi yakalayabilmek. Otantik ve sahili olanı insanlara ulaştırabilmemizle alakalı bir şey.

Şimdi vandal bir şeyle, gazetecilik diliyle veya televizyon diliyle, Türkiye’de iyice şeye benzeyen, magazin yayıncılığına dönüşen bütün gazete ve televizyon haberciliği, haberi artık bırakmış iyice magazine dönüştürmüştür. Buna özenerek değil onun karşısına çıkarak alternatif yöntemler geliştirerek yapılabilir. Son üç beş yılda gerek yazılı basımda gerek görsel basında karşı olmasını düşündüğüm veya daha farklı özgün otantik değerler üretmesini beklediğim yayın organı bugün bu iddiasından vazgeçmiş, Reha Muhtar’ın ikinci üçüncü versiyonu yayınlara özenmeye başlamıştır. Bunu hergün hayatımızda görüyoruz. Hâlbuki siz haklılığınızı ve otantik olduğunuzu, sahiciliğinizi vurguladığınız, orada direndiğiniz oranda bir değeriniz var ve bu değer mutlaka karşılığını bulacaktır kesinlikle. Hele bu toplumda. Çünkü mitten bahsediyor, bu toplum sonuçta küllenen hafızasını kazıdığınız vakit, nasıl bir İtalya’nın hafı-

zasını kazıdığınız “vakit anne Türkler geliyor” imajı doğuyorsa, bu toplumda bir şekilde o hafızayı kazıdığınız vakit külünü eşelediğiniz vakit, daha olumlu daha sahih geleneğe ve değer yargılarıyla örtüşmesini sağlayabilirsiniz. Medya bu anlamda sahih bir işlem görebilirdi. Hala o şans var, bunu kullanabilirsiniz.

1920’lerde BBC ilk defa kurulduğunda ilkesi şuydu; ‘eğlendirmek, eğitmek ve öğretmek’. Zaten beklenen şeyde budur; eğiterek, öğretmektir. Hem eğiteceksiniz hem öğreteceksiniz. Bunun abartılmış biçimi bugün dünya basınında medyasında hâkim. Nedir? Gerçek bir haber bulamıyorsunuz, her şey bir eğlencelik, yani, gerçek sorunlar gündeme getirilmiyor ama gerçek sorunların yan unsuru magazin el unsurlar manşet yapıyor. Türkiye’nin gerçek sorunu bugün nedir? Sayabilirsiniz, ekonomiden tutun, siyasete kadar; bunu manşetlerde göremezsiniz, ama işte magazin olabilecek ne varsa işte çok sıradan olaylardan tutun da Ecevit’in hangi arabayla başbakanlığa geldiği haberi mesela yapılır. Ecevit’in o hali ile resmettiği hal Türkiye’de ne anlama geldiğinin haberi yoktur, ama hangi arabayla geldiği haberdır. Bu iyice eğlendirerek öğretme felsefesinin pörsütülmüş halidir. İlkesel anlamda da çok katılmadığım bir şey.

Bir de şu var: Gazete ve medyaya yaklaşırken genellikle ilke adına şöyle bir yanılgıya düşülür; ideolojik beklentiler içine girilir. Özellikle günlük gazete ideolojik bir günlük gazete olmaz. Gazetenin ideolojisi olur ancak. İdeolojik günlük gazete üretilmez. Müsait değildir yani olmaz. Ama var olan değerler sisteminde, dünya görüşüne uygun haber üretir, yayın yapar. Arka planda o sürekli durur. Bunun arasında fark vardır, ikilem gibi görünür, ama bunu ayırt etmek lazım. Hızlı belki de çok karmaşık ama bugün de belki de irtibat kurdurmaya çalışılan bazı şeyleri çok hızlı geçtiğimin farkındayım. Çünkü girdiğiniz vakit sizi gösterge bilişimden medya kuramlarına kadar bir sürü yere girip çıkmamız gerekiyordu. Ben bugünkü bir manşeti, bir haberi nasıl okumak ve bunun tarihsel arka planında neler var buna ışık tutmak anlamında bir giriş yaptım.

Etkin ve belirleyici yayın illa çok satan, çok izlenen yayın demek değildir. Bunu şey yapmamız lazım. Mesela ben tabloit ve ciddi gazete ayrımını sadece biçimsel olarak yapmadım. Batıda da kamuoyunu oluşturan düzeyli, analiz yapan, entelektüel birikimi olan, entelektüel saygınlığı olan gazetelerdir. Gündemi bunlar belirler, öbürleri yaygınlaştırır. Bir Independent bir The Guardian 300-500 bin satar ama gündemi oradaki yazılar, siyaset yapıcıları, toplumda söz sahibi olanları, entelektüelleri, okumuş yazmışları onlar etkiler. Ama bir üç beş milyon satan gazeteyi herkes okur ama onların dünyasında bir doğrudan siyaset belirleme anlamında bir etkisi olmaz. Esas belirleyici olan bunlardır. Dışarıda da öyle, burada da böyle. Yani siz 40-50 bin satan tutarlı bir yayıncılık yapabilirsiniz ve 500 bin satan gazeteden daha etkili olabilirsiniz. Bu çok farklı şey, ayrı şeydir. Bir de gündemi gazete belirler, televizyon yaygınlaştırır. Dikkat edin televizyoncular, çok hızlı haber verme yeteneklerine rağmen, -çünkü bir olay oluyor hemen veriyorlar-, buna rağmen esas gündem gazete haberlerinin manşetleridir veya

gazetenin belirlediği gündemdir. Çünkü gazete sadece haberi aktarmaz, analiz yapar. Bizde analiz yapan gazetecilik fazla olmadığı için bunun farkında değiliz. Yani haber-yorum; hem analiz yapacak, hem haberi verecek. Bu bir sürü disiplini, bir sürü akademik entelektüel birimin bir arada olmasını gerektiriyor.

Onun için dedim. Batı'daki büyük edebiyatçıların, düşünürlerin hemen hepsinin gazetecilik geçmişi vardır diye. Hem olayı öykülendiriyor hem analiz yapıyorsunuz. Yazılı basın bu haliyle hala çok ciddi alternatif olma potansiyelini barındırıyor. Ve söylediğim Türkiye ölçeğinde okuma yazma bu kadar, yani gazete okuyuculuğu çok düşük olduğu Türkiye'de 50-100 bin satan gazetenin de çok ciddi biçimde Türkiye gündemini, siyasetini belirlemeye gücü vardır. Yani illa 500 bin 20 milyon satması gerekmiyor. Çünkü insanlar, sokaktaki insanlar her zaman kolay olan şeye yatkındırlar. Kolay olan şeyi tüketmeye yatkındırlar. Etkilenirsin, yani bir malın kaliteli olup olmadığından değil, o malın birkaç kere sırtınızda görüp görmemenizden etkilenirsiniz daha çok. Böyledir yani, tüketim toplumunda zaten bu zaafı istismar ederek, tahrik ederek, körükleyerek, etki gücünü genişletir. İş sermeye, basın ilişkisine giriyor. Tabi merkez güçlerle merkezin çevrede kalmış periferide kalmış güçlerin, güç oranındaki dengesizlik çıkmaz gibi görünüyor ama söylemindeki sahicilik belki haklılık, değer yargıları açısından otantikliği başka bir sermayeden, o da büyük bir avantajdır. Hele bizim gibi bir toplumda. Bir Batı diye tek bir Batı yok, böyle indirgemecilik yapmamak lazım. Sonuçta Batı kendi içerisinde siyasal olarak genel eleştirdiğimiz yanları var, bir sürü yanları var. İkiyüzlülük var. Belirleyici olan değer yargıları açısından çıkar ilişkisi şunlar bunlar var. Onlar ayrı bir şey ama birde işte fikir özgürlüğü, düşünce özgürlüğü, liberalleşme falan gibi kavramları kazanana kadar da bir sürü süreçten geçti. Gerçekten bağımsız düşünen insanlar da var. Dolayısıyla.... Efendim?

Öğrenci: konjonktürel değil mi yani?

Akif Emre: Konjonktürel olması gerekmiyor, hayır. Çünkü dominant olan, belirleyici olan, merkezdeki güçlerin tavrıyla çıkarlarıyla bireylerin şeyi farklı, ama bunlar hiçbir zaman belirleyici olmazlar. Yani, mesela Chomsky marjinal bir entelektüeldir. Buna kimse itiraz etmez. Ama Chomsky'in görüşü merkez olmaz. Belirleyici olmaz. O eleştiri yapan, işte Batının entelektüel zenginliği içerisinde bir bireydir o. Yani bunun gibi Chomsky gibi bir sürü insan vardır. Tek değildir. Entelektüel olarak da vardır, ama onlar çok fazla seslerini çıkaramazlar. Çıkarsalar bile etkili olamazlar. Ya üniversiteden atılır, ya medyadan atılır. Mesela Hollywood'da İsrail eleştirisi yapamazsınız, Yahudiler aleyhine tek bir kelime söyleyecek artist, dünya çapındaki bir artist işinden olur anında. Niye, orası, Hollywood Yahudi sermayesinin en yoğun olduğu yerdir. Hıristiyan Yahudi şeyi, Hıristiyanlardaki o antisemitizm falan da bunun yoğun olduğu yerler merkezlerde var, bir sürü merkezlerde var, ama ben merkezi güçlerden merkezi siyaseti belirleyen, dünya siyasetini olsun işte Amerikan siyasetini veya Avrupa siyasetini belirleyen merkezi güçlerin tavırlarından bahsediyorum. Çünkü bizleri

doğrudan etkileyen o. Ama alternatif bireysel marjinal çıkışlar mutlaka vardır, marjinal gruplar vardır. Envai çeşit Hıristiyanlıklar bile var, envai çeşit mezhepler var, her gün yeni mezhep çıkıyor. Böyle bir dünya orası. Bizim gibi çok monoblok değil. Zaten postmodernizmin en büyük özelliği de budur.

Postmodern dünya nedir? Çok parçalanmış bir dünyadır, parçalayıcı bir dünyadır. Ayrı haklılıkların, ayrı özerk alanların alabildiğine abartıldığı, öne çıkartıldığı bir dünyadır. Postmodernizmde buradan besleniyor aslında, bu farklılıklardan besleniyor. Dolayısıyla, Chomsky örneği şey değil, Edward Said mesela üniversitede bir şey. Hatta ona karşı kampanyalar yapılıyor. Üniversite koruyor. Niye? Fikir hürriyeti, akademik hürriyet vardır, bunu korumak lazım. Bu her yerde geçerli olmayabilir. Ama bütün bir üniversite Edward Said gibi olmaz, olamaz. Hem Edward Said'de olsun, böyle karşı çıkan birisi de olsun. Ama dominant ses o olmaz, bunu söylemek istiyorum. Belirleyici siyaset yapıcılar, belirleyici şey o olmaz. Tâki ekonomik ve siyasi çıkarlarla örtüşmediği müddetçe. Yani örtüşürse onu da yaparlar.

Yani şimdi şöyle bir şey var. Şunu açıkça ben söyleyebilirim. Bu dönüşüm kesinlikle doğrudan meşhur süreçle, sürecin dayatmasıyla alakalı değil. Biraz da gönüllü, yani işin vahim tarafı bu. Birileri zorladı, böyle olacaksınız, böyle yayın yapacaksınız dediği için yapılmış değil. Şuanda yapılanın doğru olanı, daha evvelkinin yanlış yapıldığına inanarak yapılıyor. Zihinsel bir transformasyon var, vahim olan bu. Yani zihinsel olarak siz sahih bir yerde durmazsanız konjonktürel düşünmeye ve konjonktürel değerler üretmeye başlarsınız. Tipik bir fetih toplumu entelijansiyasının tavrıdır bu. Dolayısıyla 'niye'nin cevabı budur aslında. Pek çok insan artık böyle olmanın daha doğru olduğunu düşünüyor. Bunun gerekçeleri psikolojik, sosyal, ekonomik, siyasal gerekçeleri nedenleri vardır. O ayrıca tayin edilebilir. Ama doğrudan fiziki dayatmanın sonucu değil.

Öğrenci soruyor:

Akif Emre: Şimdi bu reyting dediğiniz olay da, şöyle bir şey. Orda dönen dolaplarda çok farklı. Size bir rapor getiriliyor, o süreci ben çok iyi takip ettiğim için kesinlikle o reyting denilen şeyin çok büyük bir manipülasyon olduğuna inanıyorum. Reklam pastası, reklam diye bir şey varsa, reklam pastasından almanız için reytinginizin şu olması gerekiyor deniyor. Çok makul bir şey gibi görünüyor. Fakat sonuçta burada reytingi belirleyen merkezlerin kriterleri reyting belirleme doneleri kriterleri ve size verilen raporun çok sahici gerçek ve manipulasyondan uzak olduğunu düşünmüyorum. Dolayısıyla, mesela bazı kanalların bu reyting şeyine girmeyen kanalların, işte birkaç kanal vardı. Onların bu reyting sistemine nasıl dâhil oldukları süreci iyi biliyorum. Kesinlikle kurulan ilişkiler ve bunlar sadece ekonomik kaygılar değil, kaygı ekonomik olsaydı şöyle olabilirdi. Şu kabul edilebilir bir şey derdi. Tamam, reklam almak için yaşamak lazım, yaşamak için reklam alması lazım. Reklam alması için şu tür şeyler yapmak lazım. Bu bile 'makul sayılabilir'. Ama bununla doğrudan hiç alakası olmayan o kadar çok konu ve yayın çeşitliliği var ki, bu iş tamamen gönüllülüğü gerektiren şeyler. Sonuçta bir

yayın kurulu ‘niye siz bu kadar parayı yatırıyorsunuz da bir süpermarket açmıyorsunuz da bir gazete çıkarıyorsunuz?’ sorusuna vereceğiniz cevapla yaptığınız yayın arasında doğrudan bağlantı var. Yani eğer bir kaygınız, bir derdiniz var, onları yerine getirmek için yayıncılık yapıyorsanız, onu korumanın, o değerleri korumanın, o değerler doğrultusunda yayın yapmanın yollarını ararsınız. Yapamadığınız vakit de varlık sebebim ortadan kalkmıştır dersiniz, dükkânı kapatırsınız. Bu kadar basit. Yani bir gıda işleri yapan bir markette tesadüfen raflarında alkol şişesi girebilir mi tesadüfen? Girmez. Yani onu bilinçli olarak alır koyarsınız. Vitrinlersiniz, etiketi yapıştırırsınız veya almıyorum, satmıyorum dersiniz. Çünkü sizin orda satış mantığınıza ticaret yapma mantığınızla değerlerinizle alakalı bir şey. Yayıncılıkta öyle bir şey. Tesadüfen, görmeden şu şu şu yayın girmiş olmaz. Veya daha da geri çekelim olayı. Siz yayın yapıyorsanız bu yayının yayın yapmanızı meşrulaştıracak gerekçenizin oraya yansması lazım. Yani ben şu programı haftada bir gün bir saat sadece şu programı yayınlamak için aslında bütün bu olup bitenlere katlanıyorum, diyeceğiniz bir yayınınız olmalı en az. Şimdi o da yok öyle bir şey de kalmış değil. Görebiliyor musunuz var mı? Yani yazılı basınlarda görsel yayıncılıkta da. Dolayısıyla bu çok gönüllü bir şey, zihinsel bir şey oldu. Bu modernleşmenin çok ilkel bir boyutu. Modernleşmeyi felsefi anlamda çözümleyip algılamış insanlar olsalardı felsefi düzeyde tartışır ve bunun bir değer ifade ederdi. Ama o da değil. Tamamen konjonktürel bir şey, ayak uydurma şeyi olarak görüyorum. Çünkü kapasiteleri böylesi bir çözümlemeyi yapmaya yetecek düzeyde değil. Kesinlikle değil. Burada ahlaki sorunlar var. Ben ciddi olarak temelde ahlak sorunu olarak görüyorum. Çok kaba gelebilir. Çok böyle komplocu falan düşünmeye o kadar gitmeye gerek, temelde ahlak sorunudur bu işler. Orayı çözdüğümüz vakit pek çok şeyihalledilmiş oluyor. Yani alternatifini nasıl yapacağımızın cevabı o. Adam gibi ahlaklı insan olmak. Ahlaklı bir Müslüman olarak durabilmek çok şeyi aslında çözecek. Yani işi yaparsınız yahut yapmazsınız. Başka yollar yöntemler geliştirirsiniz.